

Оптимізація мережі наукових установ і організацій відповідно до показників їхньої діяльності

НАН України має певний досвід удосконалення мережі наукових установ та організацій відповідно до нових завдань і соціально-економічних умов. Так, у 1995 р. у рамках реалізації програми реформування Академії в стислі терміни здійснена суттєва оптимізація мережі установ: низку установ або їх відокремлених підрозділів було ліквідовано, передано у інше або у подвійне підпорядкування, частину переведено на повний або переважний госпрозрахунок. Була проведена також робота з впорядкування внутрішньої структури установ, скорочення кількості їх структурних підрозділів та чисельності адміністративно-управлінського персоналу.

На початку 2000-х років структурні зміни були пов'язані з організацією великих наукових комплексів, зокрема Кібернетичного центру, Океанологічного центру, низки науково-технічних комплексів, до складу яких увійшли самостійні наукові установи, а також із створенням на базі окремих провідних інститутів технологічних парків.

У 2010 р. на виконання доручення Кабінету Міністрів України Академія розробила систему критеріїв та показників ефективності діяльності наукових установ. Її основу складають індикатори, за якими визначаються рівні розвитку наукового, науково-технічного, кадрового потенціалу установи, фінансового забезпечення, ефективності наукових досліджень, прикладного значення отриманих результатів. Особливу увагу приділено показникам результативності наукової та науково-технічної діяльності, стану роботи із впровадження розробок.

З використанням зазначеної системи критеріїв та показників проведено аналіз роботи наукових установ і вироблено пропозиції щодо оптимізації мережі установ й підвищення ефективності їхньої діяльності. Ці пропозиції містили заходи щодо реорганізації 4 наукових установ та організацій шляхом об'єднання близьких за профілем, ліквідації 12 наукових установ та організацій, тематика досліджень яких не повною мірою відповідає пріоритетним напрямкам та сучасним тенденціям розвитку науки.

Окремі заходи з реорганізації структури установ здійснено також за підсумками державної атестації наукових установ, результати якої були затверджені Президією НАН України на початку 2011 р.

Незважаючи на зазначені заходи, очевидно є необхідність продовження роботи з оптимізації мережі наукових установ та організацій. Актуальним, зокрема, є укрупнення інститутів, об'єднання близьких за профілем установ. Аналіз існуючої мережі засвідчує, що чверть наукових установ налічує менше ніж 20 наукових працівників. У деяких з них відсутні

доктори наук. Окремі установи, малочисельні за кількістю наукових працівників, в тому числі висококваліфікованих, доцільно реорганізувати шляхом приєднання до відповідних профільних інститутів, врахувавши такі аспекти, як актуальність тематики досліджень, конкретні результати роботи – наукові публікації, патенти, ліцензії тощо – та забезпечивши збереження актуальних наукових напрямів і відповідного кадрового потенціалу.

Гострою залишається ситуація з підприємствами дослідно-виробничої бази, яка потребує докорінної реорганізації.

Діяльність переважної кількості підприємств НАН України є неефективною, частка замовлень інститутів в загальному обсязі виробництва несуттєва. Значна частина підприємств не працює, перебуває в процесі ліквідації або банкрутства. Особливо це стосується тих малих та спільних підприємств, які були створені науковими установами Академії протягом 90-х років.

Необхідним є перетворення підприємств дослідно-виробничої бази на структури інноваційного типу, при тому такі, які були б здатні працювати одразу в інтересах кількох близьких за профілем наукових установ. Цю роботу треба розповсюдити й на широке коло різноманітних за організаційною формою підприємницьких структур, що були створені науковими установами для трансферу розробок та технологій. Проведення цієї роботи потребує більш активної участі відділень і секцій НАН України.

Завдання:

– запровадження рейтингової (порівняльної) системи оцінки діяльності наукових установ та їх наукових підрозділів з метою оптимізації мережі та структури наукових установ, введення відповідних принципів фінансування, реорганізації установ, які не дають належної наукової продукції або мають стабільно низький рейтинг порівняно з однопрофільними;

– оптимізація мережі підприємств НАН України, реорганізація або ліквідація тих з них, які втратили ефективний зв'язок з спорідненими науковими установами, мають тривалий час незадовільні показники фінансово-економічної діяльності.

Заходи:

1. Розробити методику (систему показників) для моніторингу та оцінки діяльності наукової установи та її структурних наукових підрозділів з урахуванням специфіки відповідної галузі науки.

2. Провести комплексний аналіз діяльності наукових установ з метою оптимізації структури Академії. Основними критеріями оцінки перспективності і доцільності подальшої діяльності наукових установ вважати високий рівень отримуваних в них результатів, що підтверджується

авторитетними експертами, в тому числі закордонними, та рейтинговими показниками, наявність висококваліфікованого кадрового складу і наукової молоді, участь у міжнародних наукових програмах і проектах, наявність доступу до міжнародних електронних наукових ресурсів та обсяги користування ними, реальний внесок у розв'язання економічних, соціальних і культурних проблем держави.

3. Реалізувати заходи з оптимізації мережі наукових установ НАН України за рахунок реорганізації або ліквідації установ, які не відповідають сучасному рівню науки чи мають стабільно низький рейтинг своєї діяльності порівняно з однопрофільними установами, не мають сучасної наукової інфраструктури, є малочисельними і неефективними.

4. Оптимізувати внутрішню структуру наукових установ шляхом реорганізації їх наукових підрозділів за рахунок тих, що мають низькі показники діяльності.

5. Провести аналіз діяльності підприємств і організацій дослідно-виробничої бази, за результатами якого здійснити оптимізацію її мережі шляхом:

– ліквідації нерентабельних суб'єктів господарювання із застосуванням в разі необхідності процедури банкрутства за ініціативою боржника;

– передання збиткових підприємств для їх подальшої приватизації або перерозподілу їх основних засобів серед інших організацій НАН України;

– створення на базі найбільш успішних підприємств кущових дослідно-виробничих підприємств з суміжних напрямів, оснащених сучасним устаткуванням для підготовки до впровадження розробок наукових установ

(Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки // Національна академія наук України

(<http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/CONCEPTSIYA%20ROZVYTKU.pdf>).